

Leseveiledning til 22.09.14

Tema: Effektivitet

Læreboka kap.7 og 9

Hvilken allokering av ressursene gir størst mulig velferd?

- **Det vi produserer bør produseres med minst mulig bruk av ressurser (kostnadseffektivitet)**
- **Vi bør produsere optimal mengde av de ulike varene (Hvordan vet vi hva som er optimal mengde?)**
- **Fordele varer og tjenester slik at det gir størst mulig velferd: Hva betyr det? Finnes det et ukontroversielt mål på velferd? Vil markedet gi en god fordeling?**

Vi starter med et lite kontroversielt krav til fornuftig disponering og organisering av økonomien:

Det skal ikke være mulig å gjøre endringer slik at minst én får det bedre uten at noen får det verre. Dette kalles Pareto-optimalitet (læreboka s.180)

Dette er det samme som å gjøre samfunnsøkonomisk overskudd (SO)størst mulig

SO = Samlet betalingsvillighet – samlede kostnader

Konsumentoverskudd (KO) = betalingsvillighet for et kvantum minus faktisk betaling

Produsentoverskudd (PO) = inntekter PX - kostnadene ved å produsere X

Ingen subsidier eller avgifter(skatter): SO = KO + PO

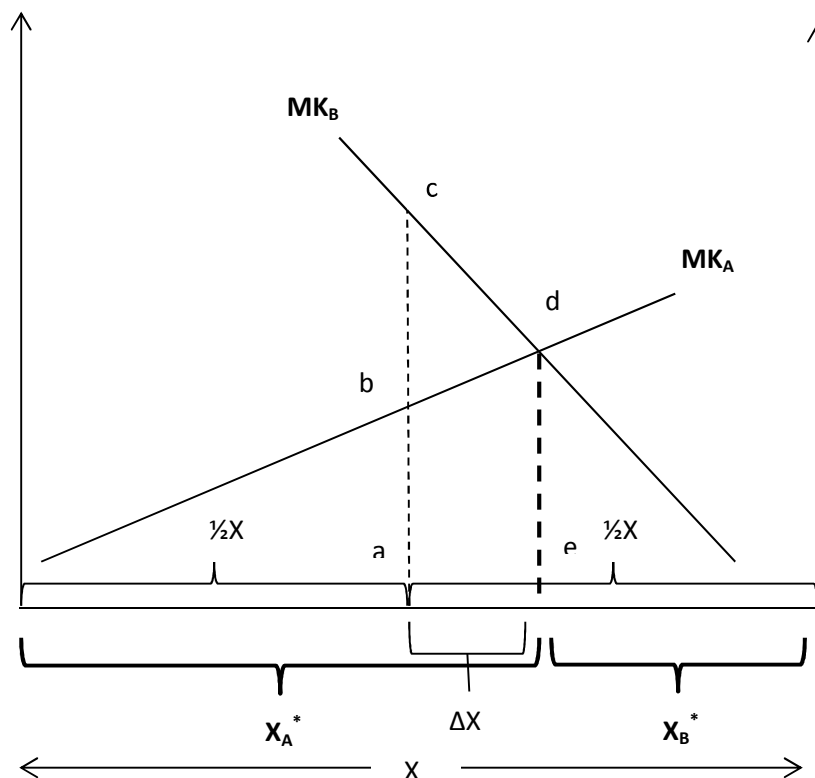
Læreboka: Konsument- og produsentoverskudd forklares i kap.7

Stoffet nedenfor er ikke eksplisitt forklart i læreboka – men er en hjelp til å forstå samfunnsøkonomiske vurderinger.

Betingelser for en effektiv allokering:

1. Marginalkostnaden ved å produsere en vare (tjeneste) må være den samme for alle produsentene.

Hvis produsent A har høyere MK enn B kan man produsere samme kvantum med lavere kostnader (mindre ressursbruk) ved å overføre produksjon fra A til B inntil MK er den samme for begge. På figur 1 under ser vi på hvordan en gitt produksjonsmengde X skal fordeles på to bedrifter, A og B, slik at X produseres til lavest mulig kostnader. Kostandene er minimert når marginalkostnadene er like - dvs. når A produserer X_A^* og B produserer X_B^* . Vi kan se at dette er riktig ved å se at dersom X er fordelt på en annen måte er det mulig å spare kostnader: Anta for eksempel at A og B skulle produsere like mye, dvs. $X/2$ hver. Vi ser av figuren at da er marginalkostnadene høyere i B enn i A. Ved å flytte mengden ΔX fra B til A vil A's kostnader øke med $abde$, men dette er mindre enn kostnadsbesparelsen $acde$ i B. Reduksjonen i kostnader ved å flytte ΔX fra B til A er altså bcd .

Figur 1

Produsert kvantum i A, X_A , måles fra venstre hjørne mot høyre, og B's kvantum, X_B , fra høyre hjørne mot venstre. Vi må alltid ha $X_A + X_B = X$)

2. Marginal betalingsvillighet for en vare – målt i enheter av den andre varen – må være den samme for alle konsumentene

Alle muligheter for gjensidig fordelaktig bytte må være utnyttet.

Eksempel: To stammer, A og B. A har mye nøtter og få spyd – omvendt for B.

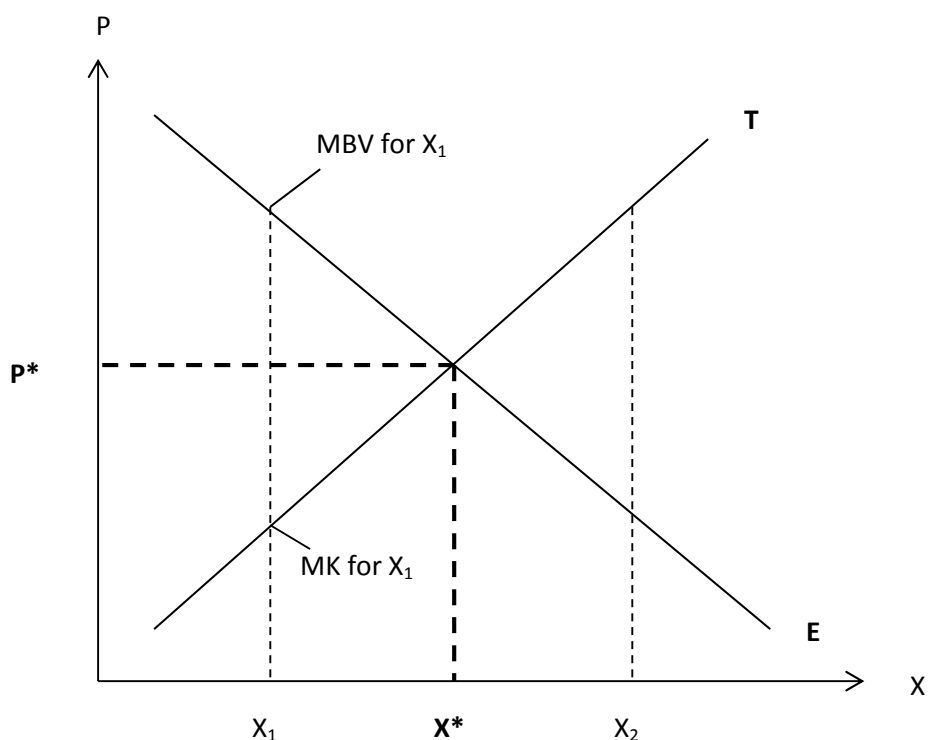
La MBV_{NS} være marginal betalingsvillighet for 1 kg nøtter, målt i antall spyd

Anta at MBV_{NS} er lik 1 for A og 4 for B. Da vil begge tjene på at A bytter bort nøtter mot spyd til en pris pr kg nøtter på mellom 1 og 4 spyd (Pareto-forbedring)

Etter hvert som A får flere spyd og færre nøtter – og omvendt for B - vil MBV_{NS} øke for A og avta for B. Når de er like er det ikke noe å tjene på å bytte mer.

3. Marginal betalingsvillighet for en vare må være lik marginalkostnaden ved å produsere varen

Hvis $MBV > MK$ er noen villige til å betale mer for en enhet mer av varen enn hva det koster å produsere en enhet mer – og da kan minst en få det bedre ved at produksjonen økes. Dersom det ikke er markedssvikt (eksterne virkninger for eksempel) er $MBV = MK$ i likevekt når det ikke er noen inngrep, subsidier eller skatter. På figur 2 ser vi at dersom vi produserer et kvantum til venstre for markedsliekevekten, som x_1 , er $MBV > MK$. For kvantum til høyre for markedsliekevekten, som x_2 , er $MBV < MK$.

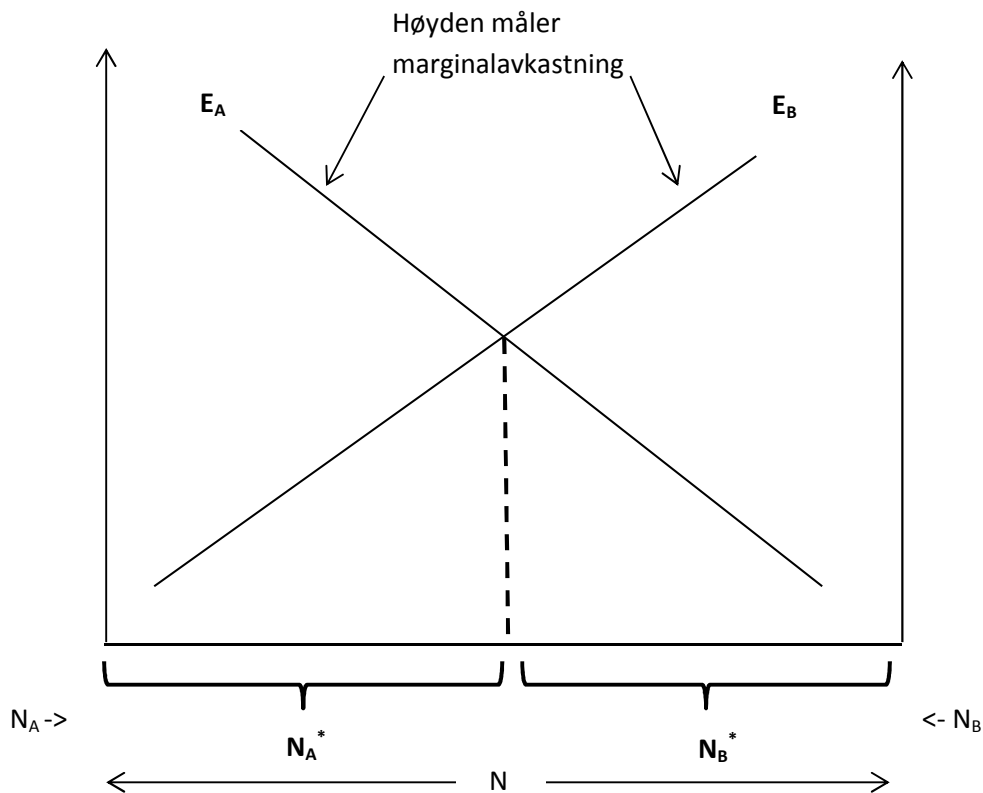

Figur 2

4. Marginalavkastningen på innsatsfaktoren må være lik i alle anvendelser *

*Strengt tatt er denne dekket av 2, siden "konsument" også kan være en produsent som etterspør en innsatsfaktor

Figur 3 viser en situasjon hvor vi skal fordele en gitt mengde arbeidskraft, N , på to sektorer, A og B. Kurvene viser etterspørselen etter arbeidskraft i hver av sektorene. Høyden på kurven måler marginalavkastningen av arbeidskraft, dvs. økningen i inntekt dersom sektoren får en enhet mer av arbeidskraft. Marginalavkastningen i hver sektor er lavere jo mer arbeidskraft de bruker. Optimal fordeling av N er slik at marginalavkastningen er lik i begge sektorene. Dersom arbeidskraften ble fordelt på en annen måte kunne samlet inntekt økes ved å omfordele slik at marginalavkastningen ble lik.

Figur 3

Et marked med fullkommen konkurranse leder til at 1-4 blir oppfylt, dvs. markedet gir en effektiv allokering. Hvorfor?

Betingelse 1:

Siden alle produsentene står overfor samme produktpris p vil hver av dem tilpasse seg slik at $p=MK$, og dermed blir MK den samme for alle produsentene.

Betingelse 2:

Hver konsument vil velge en kombinasjon vare 1 og 2 som er slik at $MBV_{12} = p_1 / p_2$, dvs MBV for vare 1 (målt i enheter av vare 2) er lik pris på vare 1 (målt i enheter av vare 2). Siden alle konsumentene står overfor samme prisforhold, p_1 / p_2 , vil MBV_{12} være den samme for alle konsumentene.

Betingelse 3:

Markedslikevekt:

Produsentene tilpasser seg slik at $MK=p$. Konsumentene tilpasser seg slik at $MBV=p$.

Dette gir: $MBV=MK$

Betingelse 4:

MP_L = marginal productivity of labor.

= inntektsøkningen ved å ansette en mer

La w være lønn.

Hver bedrift vil innrette seg slik at $MP_L=w$

Dermed vil MP_L være den samme for alle bedriftene.

Viktig: Alle aktørene står overfor de samme prisene. Brudd på betingelsene 1-4 dersom ulike aktører står overfor ulike priser.

Eksempler på politikk som kan gi brudd på betingelsene 1-4:

Brudd på 1: Like marginalkostnader hos alle produsenter av samme vare

Importrestriksjoner, toll: Varene produseres til høyere marginalkostnader innenlands enn på verdensmarkedet

Brudd på 2: Lik marginal betalingsvillighet hos alle kjøperne av en vare

Konsumentene får kjøpe varen til ulike priser. Dette vil for eksempel være tilfelle dersom noen aksepterer å kjøpe tjenester svart og betaler en lavere pris enn de som insisterer på å betale hvitt.

Brudd på 3: Marginal betalingsvillighet lik marginale kostnader

Hvis vi unnlater å korrigere for miljøskade vil marginal betalingsvillighet være lavere enn de samfunnsøkonomiske marginalkostnadene.

Brudd på 4: Innsatsfaktoren skal ha like marginalavkastning i alle anvendelser

- Subsidiert av innsatsfaktor til noen produsenter (for eksempel billig el-kraft til kraftkrevende industri).
- Mangelfulle finansmarkeder kan gi ulik avkastning på kapital (U-land?)